

Pauze

Toen Tedje van Es en F. Jacobse onlangs terugblikten op de jaren zeventig was de conclusie van het Haagse duo duidelijk: het was allemaal nog zo slecht niet gegaan. Zo herinnerde F. Jacobse zich dat hij aan het eind van de jaren zestig 's ochtends om half vijf uit de veren moest, terwijl hij dat tijdstip nu zelf kan bepalen, terwijl Tedje van Es redelijk tevreden was met zijn inkomensontwikkeling, hoewel dat wel kwam omdat hij, ondanks zijn WAO-uitkering, niet te beroerd was er wat bij te verdienen.

Het is de vraag of de heren Van Es en Jacobse over tien jaar even positief kunnen terugblikken op de jaren tachtig. De voortekenen aan het begin van het nieuwe decennium wijzen niet in die richting. Zo maakt het kabinet-Van Agt de indruk het potverteren van de jaren zeventig flink te gaan aanpakken. Zeker nu het Centraal Planbureau onlangs ongemeen sombere cijfers heeft gepresenteerd over de economische ontwikkeling, is voor het kabinet de tijd gekomen om in te grijpen.

Het gaat erom een oplossing te vinden voor de financiering van de „nationale verarming” (van f. 7 mrd.) die, in hoofdzaak vanwege de recente olieprijsexplosie, in 1980 optreedt. Deze „iedereen en alles treffende verarming van ons land” (Van Agt) moet voor f. 4 mrd. worden bekostigd uit de collectieve sector en voor f. 3 mrd. uit de particuliere sector.

Wat de besparingen in de collectieve uitgaven betreft werkt het kabinet aan een extra bezuinigingsbijlage bij *Bestek '81*, die in maart rond moet zijn. Het vinden van een bedrag van f. 4 mrd. in zo'n korte tijd zal, gezien de vele hoofdbreken die het opstellen van *Bestek '81* heeft gekost, een hele toer worden. Niet minder moeilijk zal het zijn de beoogde f. 3 mrd. te vinden aan bezuinigingen (loonmatiging) in de particuliere sector. De eisenpakketten waarmee de verschillende bonden de onderhandelingen met de werkgevers zouden ingaan wezen niet in de richting dat het kabinet met vertrouwen de uitkomsten van de vrije onderhandelingen tegemoet kon zien. Het kabinet verwachtte dan ook niet dat de f. 3 mrd. vrijwillig door de werknemers zouden worden opgebracht. Het gevolg van deze taxatie is bekend: na een vergeefse consultatie van de sociale partners m.b.t. een vrijwillige loonpauze heeft het kabinet per 10 januari de lonen voor twee maanden bevroren.

Het is nog te vroeg om te beoordelen of het opleggen van een loonpauze een juiste beslissing is geweest. Het is moeilijk, zo niet onmogelijk, de effectiviteit van een dergelijke ingreep te meten. Bekend is dat na afloop van een periode van loonregulering een inhaalvraag eventuele positieve effecten van een loonmatiging teniet kan doen. Men denke hierbij aan de beruchte loonexplosie van 1963 die onder meer het gevolg was van een te lang volgehouden (geleide) matigingspolitiek in de jaren vijftig.

Maar ook de effectiviteit van een loonmaatregel op korte termijn kan gering zijn. Zo kan het voorkomen dat ondernemers die worden geconfronteerd met een krappe arbeidsmarkt, allerlei „slimmigheden” aanwenden om het personeel binnen de poorten van het bedrijf te houden resp. te krijgen. Minister Albada heeft weliswaar aangekondigd dat voor deze slimmigheden geen ruimte zal zijn, maar daarbij onderschat hij m.i. de inventiviteit van de Nederlandse ondernemer of overschat hij de mogelijkheden om mazen in de wetgeving bijtijds te dichtten.

Bovendien lijken nogal wat werkgevers niet om een loonmaatregel te zitten springen. Er kan zelfs een soort van „burgerlijke ongehoorzaamheid” worden waargenomen, nu sommige werkgevers de macht over hun computer schijnen te hebben verloren waardoor al ingevoerde salarismutaties, die op grond van de loonmaatregel niet zouden mogen doorgaan, niet kunnen worden achterhaald en teruggedraaid.

Het oordeel over de loonmaatregel zal ook niet in positieve zin zijn beïnvloed door de uiterst klungelige wijze waarop de loonbevrozing is gepresenteerd. Na één week pas werd min of meer duidelijk welke salarisverhogingen wel en welke niet mochten doorgaan. Verder werd net vóór het afkondigen van de loonmaatregel in de zuivel een toeslag voor bepaalde soorten minder aangenaam werk overeengekomen, die nu niet mag worden uitbetaald. Minister Albada heeft weliswaar gezegd dat zo'n botte ingreep hem spijt (maar onvermijdelijk is), voor de werknemers in de zuivel die elke week f. 15,20 bruto door hun neus zien geboord zal deze ministeriële spijtbetuingen een schrale troost zijn, terwijl voor de werkgevers geen einde is gekomen aan de onlust- en onrustgevoelens in de bedrijven.

Belangrijker dan het feit hoe de loonpauze nu wordt ontvangen is evenwel de vraag wat er gaat gebeuren als de loonpauze in maart afloopt. Minister Albada zal dan opnieuw proberen de sociale partners tot een sociaal akkoord te bewegen. De kans op het bereiken van zo'n akkoord lijkt evenwel minimaal. De verdeeldheid binnen de FNV lijkt te groot om te verwachten dat de Federatieraad over twee maanden zou komen met voorstellen die zouden aansluiten bij de verslechterde economische omstandigheden. De FNV zou dan b.v. akkoord moeten gaan met het loslaten van de koopkrachtdoelstelling, terwijl bovendien zou moeten worden geaccepteerd dat de werknemers door het kabinet-Van Agt een extra omhuigingsrekening van f. 4 mrd. krijgen gepresenteerd, waarbij vrijwel zeker de inactieven niet zullen worden ontzien. Een dergelijke ommezwaai lijkt vooralsnog uitgesloten.

Dit betekent wel dat de vakbeweging voor langere tijd de loonvorming vanaf de zijlijn moet volgen. Het ligt immers niet voor de hand dat het kabinet met de afgekondigde loonpauze een matigingsperiode van slechts twee maanden heeft beoogd. Indien in maart blijkt dat, volgens de regering, een gedecentraliseerde loonvorming onverantwoord is, zal het kabinet opnieuw, maar dan op grond van een Machtigingswet, ingrijpen in de lonen. De vakbeweging kan zich dan bezinnen op de uitgangspunten voor 1981. Dat zal geen gemakkelijke bezinning worden. Het ziet er naar uit dat ook in de vakbeweging het besef doordringt (is doorgedrongen?) dat de uitgangspunten van de vakbeweging (werkgelegenheid, koopkracht, sociale voorzieningen) conflicterende doelstellingen bevat en dat de tijd is aangebroken dat er moet worden gekozen. Dat kan in 1981 gebeuren want de ervaring leert dat in een verkiezingsjaar de eigen verantwoordelijkheid van de sociale partners hoog wordt geschat.

T. de Bruin